

חרף העובדה שמבחינה מגדרית אני נמנה עם "אֵל הַפְּלוֹס הַשׁוֹלֵט" כפי שכותבת ליר ('מקדש עשן ומלט'), אני רוצה להאמין שאין בדברים, ובעיקר בהקשר המגדרי של משוגעות ומכשפות, משום התנשאות מגדרית.

ואחרונה אחרונה, נקודה למחשבה: שם הספר הוא "לפרוש כנף". אבל כותרת השיר שממנה נלקח היא "לפרוש כנף סמויה". על השמטת המילה "סמויה" מהשם אפשר לומר עוד דברים רבים, אך קצרה היריעה מלהכיל.

מתוך דברים באירוע השקת הספר שהתקיים ב-10.6.21 בשיתוף עם התוכנית ללימודי נשים ומגדר באוניברסיטת תל-אביב.

יובל גלעד

נופים נגד בדידות

מרגו פארן: המקום הזה הוא של הימים המאושרים (אור הטובים), ספרי גזוזטרה 2019, 102 עמ'

צהוב של עששיות/ מציץ אלינו/ כן, אלינו/ ואור שמש גדול/ מאיר להם/ את עמקי ההרים/ היפהפיים."

עמדת הבדידות נובעת כאמור מפגיעה: "האנשים האלה חושבים/ שהם יכולים לשדוד אותי/ ורצוי גם ציור/ את ההוא החום היפהפה/ עם טחנת רוח שעוד נמצאת שם/ כמו ששורדים את הנשים בזנות". ואולי הבדידות היא עמדה מטאפיזית מולדת: "כשהייתי בת חמש הוציאו אותי מהבית/ לשבת בחוץ חלק מן הלילה/ ישבתי על שתי המדרגות התחתונות של המרפסת/ תנים בכר/ ואני הסתכלתי אל השמים ואימצתי את כוכבי/ הלילה... הייתי מופקעת מן העולם ... ככה התרגלתי כדי להמשיך להיות/ בקרבת בני אדם מבלי להתקרב."

על פי הפילוסוף הגרמני היידגר, שלמרות עליבותו כאדם היה הוגה רגיש לשירה ולהוויה, הדברים מאבדים את דבריותם, האדם את יכולתו להיות, והמשורר יכול להחזיר לאדם את יכולת ה"היות" שם. כיום יש מעט קשב לשירה שעוסקת בפשטות במקומות, מנכיחה אותם, וחבל. מי שיכול להתרגש משיר כמו השיר הבא, כנראה יודע להיות; מתואר בו בית סמרטוטים, כפי שמכנה אותו המשוררת: "היכן שהרופי נחל לבנים/ ומטהרים/ לא רחוק משם נמצא/ בית הסמרטוטים (גם סמרטוטי ברזל)/ צפונה משם נחל קישון/ נשפך אל הים [...]. עומד שם/ בית אבן נעים ומוסתר/ ואולי פעם/ זה היה בית של אישה מחכה."

רוב הימים למעשה לא קורה כלום. לשירה צריך להיות אומץ להתבונן בקיום ההרגלי וליצור זורה: "אפילו פרחי עולש כחול/ מלאכותיים/ בעציץ קטן/ הרעידו את תוכי". הזורה מתרחשת במקומות מוכרים לכאורה, למשל, טבריה, שהדוברת מבקרת בה כאילו היתה חוץ לארץ: "באתי אל טבריה והתפלאתי שמדברים פה עברית/ ראיתי את בתיה שחלקם שחורים מאבני הבזלת ... האבנים השחורות האלה שהרי הן באות מבטן האדמה/ רציתי להיות חלק ממנה."

לצד ציורים ושירים, בספר גם כמה סיפורים. אלה אינם סיפורי נרטיב, אלא מעין ממארים אישיים, שאינם ממיטבה של המחברת. וזאת, שכן הם משלבים סיפורי אנשים המוכרים לה, אבל אינם עוברים טרנספורמציה אמנותית כפי שפארן מצליחה לעשות לעין ולאבן. ועם זאת יש בהם רגעים יפים של שיטוט חיפאי בעיר התחתית, כנמל, במושבה הגרמנית. נותר רק לקוות שחילופי השלטון המתרחשים בימים אלה יהפכו את ישראל לקצת יותר חיפה של יום-יום, ופחות ירושלים והאור האדוק והמסמא שלה.

יש לפעמים מי שנפגעו כל כך מהמין האנושי, שנותרת להם רק הבדידות. בבדידות, נופים יכולים להיות חברים. הם נושמים וחיים, כמו מדברים, והם יציבים ואפשר לסמוך עליהם. חוויית השיטוט בנופים שונים, בעיקר של חיפה והאזורים סביבה, עומדת במרכז שירתה של מרגו פארן. השירים לא מבקשים להלל את המקומות המתוארים, למרות שמסופר על היופי שבהם, אלא לתאר מערכת יחסים בין בדידות (כמידה רבה מתוך בחירה, גם אם כזאת הנובעת מפגיעה) לבין מקומות.

כשאובד האמון בבני אדם, אבל לא הצורך לאהוב, אפשר לאהוב נופים. כך למשל אצל משוררת כמו רחל, שפגיעות גדולה הובילה אותה לכתוב שירי אהבה לכנרת, שהפכו (בטעות, במידה רבה) ללאומיים. וכך גם אצל עמיחי, שבדידותו הפכה אותו למכונת ירייה של דימויים, ועל אף ריבוי הדמויות בשיריו, הרי שירושלים שלו היא כסופו של דבר מקלט מהבדידות.

בדידות הכרוכה ביפי הנוף מופיעה גם בציוריה של מרגו פארן, שמשובצים בין השירים והסיפורים, הכרוכים בעבודת יד, ויוצאים כספרים במהדורות מצומצמות ביותר, בעותקים ממוספרים (כירי עותק מספר 12, למשל). כך למעשה מצהירה המשוררת בגאווה שכל אותם מופעי הראווה והיח"צ של הוצאת ספר שירה לאור ופרסומו בערבי שירה, מופעים, פסטיבלים, כתבות חשיפה בעיתונות וכו', אינם אלא רעש שמאחוריו אין כלום – לא קונים את ספרי השירה של אף אחד כמעט (פרט למי שמעמיד עצמו לחשיפה בהקשר סוציולוגי כלשהו, וגם זה כבר לא עוזר בדרך כלל). כלומר – בדידות גאה בבדידותה.

יש חשיבות מטאפיזית ליכולת לצייר מקומות. לשם כך צריך צניעות: "יש פינה אחת/ על הכרמל הירוק/ בין הבתים/ פינה כמו שם במדבר/ שנחל צין מבצבץ/ מבין פתחיה ועמודיה... והרוח נושבת כאן ושם/ לא בקו ישר/ ולבי יוצא לצאת אחריה". הכרמל האי נראה. התבוננות בנוף יכולה להיות מדיטטיבית, נזירית: "בעמקי ההרים הגבוהים האלה/ דולקים שני אורות צהובים/ אור